

PUBLITSISTIK USLUBDA QO'LLANILADIGAN SOHAVIY O'ZLASHMA TERMINLAR TARAQQIYOTI VA TADQIQI

Israil Mukaddas Irgashevna
O'zDJTU va O'zJOKU professori

Аннотация: Данная статья посвящена развитию и исследованию отраслевых заимствованных терминов, используемых в публицистическом стиле, и исследование заимствованной лексики в текстах публицистического стиля заключается в анализе лингвистических особенностей текстов, относящихся к социальной и политической сфере, выявлении конкретных лексических единиц, маркированных в определенной культурной и коммуникативной среде. Этот тип исследования может быть полезен для понимания динамики языка, выявления политических и социальных тенденций, а также для анализа влияния языка на общественное сознание.

Annotatsiya: Mazkur maqolada publitsistik uslubdagi sohaviy o'zlashma terminlar taraqqiyoti va tadqiqiga bag'ishlangan bo'lib, publitsistik uslubdagi matndagi o'zlashma leksikani tadqiq etish ijtimoiy va siyosiy sohaga oid matnlarning lingvistik xususiyatlarini tahlil qilish va ma'lum bir madaniy va kommunikativ muhitda belgilangan aniq leksik birliklarni aniqlashdan iborat. Ushbu turdagi tadqiqotlar til dinamikasini tushunish, siyosiy va ijtimoiy tendentsiyalarni aniqlash, shuningdek, tilning ijtimoiy ongga ta'sirini tahlil qilish uchun foydali bo'lishi mumkin.

Summary: This article is devoted to the development and research of industry borrowed terms used in the journalistic style, and the study of borrowed vocabulary in the texts of the journalistic style consists in analyzing the linguistic features of texts related to the social and political sphere, identifying specific lexical units marked in a certain cultural and communicative environment. This type of research can be useful for understanding the dynamics of language, identifying political and social trends, as well as for analyzing the influence of language on public consciousness.

Zamonaviy dunyoda medianing tobora ortib borayotgan roli tilshunoslikning maxsus sohasi – medialingvistikaning shakllanishiga olib keldi. Bu media tili va boshqa turdagi matnlar o'rtasidagi sezilarli farqlar bilan izohlanadi. Matni ixchamlashning nomlash, moslashtirish vazifasi, madaniy o'ziga xoslikning va lisoniy urfga aylanishining ekspressiv-uslubiy, baholovchi, hissiy, ta'sir qiluvchi, funktsiyalari mediamatnlardagi o'zlashmalarning asosiy vazifalari hisoblanadi.¹

Atrofdagi voqelikdagi an'anaviy nomga ega bo'lmagan yangi obyektlar va hodisalarni belgilash uchun ishlatiladigan o'zlashmalar nomlash vazifasini o'taydi. V. M. Leychikning fikriga ko'ra, mazkur terminlar umumiy tushunchalarni,

¹ Журавлева Ю.О. Функции лексических заимствований в англоязычных СМИ. file:///C:/Users/ACER/Downloads/funksii-leksicheskikh-zaimstvovaniy-v-angloyazychnyh-smi%20(1).pdf.

kategoriyalarni, tushunchalarning xususiyatlarini, shuningdek, inson faoliyatining turli sohalaridagi o'zaro bog'liqlikni belgilashga imkon beradi. Ko'pincha bu maqsadda mavzuga oid axborotni o'z ichiga olgan otlar qo'llaniladi, ammo boshqa so'z turkurmlari ham termin vazifasini o'tashi mumkin.

Mediamatlarda xorijiy so'zlar va iboralarni qo'llash ekspressiv-uslubiy vazifani bajarishi mumkin. Yu. V. Axmetshinaning ta'kidlashicha, anglitsizmlarning kiritilishi ko'pincha ta'limning yuqori darajasini, til odob-axloq qoidalarini bilishni va zamonaviy jamiyatda qadrlanadigan boshqa fazilatlarni ta'kidlash istagi bilan bog'liq. Shuningdek, bu yangi va texnik jihatdan ilg'or hodisalardan xabardorlik ko'rsatkichi vazifasini o'tashi mumkin². Jamiyat hayotining ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy aspektlarini muhokama qilish kontekstida o'zlashmalardan foydalanish media tilining o'ziga xos uslubi hisoblanadi. Ushbu o'zlashmalarning ba'zilar, odatda, har doim ham o'zlashma sifatida osonlikcha aniqlanmaydi, chunki Yevropa tillarining terminologiyasi ko'pincha lotin va yunon ildizlari va affikslariga asoslanadi. Mediamatlarda xorijiy so'zlar va iboralarni qo'llash ekspressiv va uslubiy vazifani o'tashi mumkin. OAVdagi o'zlashmalar matnni qisqartirish vazifasini ham bajaradi. Buning sababi shundaki, qisqa o'zlashma so'zlar yoki iboralar sinonim ma'noga ega bo'lgan uzunroq tavsiflovchi iboralarning o'rnini bosishi mumkin. Mazkur jarayon matn hajmini kamaytirishga qaratilgan harakatlarni tejashga ko'mak beradi.

Publitsistikada kasbiy sohadan o'zlashgan terminlar keng tarqalgan hodisa, bo'lib, bu bir necha sabablarga ko'ra qo'llaniladi:

1. *Ixtisoslashgan leksika*: kasbiy sohada ko'pincha keng auditoriya uchun tushunarsiz bo'lishi mumkin bo'lgan aniq terminlar ishlatiladi. Publitsistlar o'z materiallarining obro'sini yanada oshirish va kasbiy standartlarga muvofiqligini ta'minlashlari uchun bunday terminlarni o'zlashtirishlari mumkin.

2. *Dolzarbligi*: kasbiy terminlarni o'zlashtirish, ayniqsa, ma'lum bir sohaga oid voqealar yoki mavzular haqida gap ketganda, materialning dolzarbligi va ahamiyatini oshirishi mumkin. Bu o'quvchilarning e'tiborini jalb qilishi va matnga qiziqishni oshirishi mumkin.

² Ахметшина Ю. В. Англиязычные заимствования в системе иностранного языка: определение понятия, причины заимствования (на примере немецкого языка) // современной науки и образования. – 2012. – № 5. – С. 16–18. –С.17.

3. *Ma'noni aniqlashtirish*: Kasbiy terminlar ko'pincha ma'lum tushunchalar va g'oyalarni aniq ifodalaydi. Ulardan foydalanish ma'noni aniqlashtirishga va muloqotni aniqroq va tushunarliroq qilishga yordam beradi.

Publitsistikada kasbga oid terminlardan muvaffaqiyatli foydalanish uchun publitsistlar uchun kasbiy aniqlik va o'quvchilar uchun qulaylik o'rtasidagi muvozanatni saqlash muhim. Ular terminlar bilan tanish bo'lmaganlar uchun ularni tushuntirishga yoki muayyan vaziyat taqozo etgan matn mazmunini izog'lashga harakat qilishlari va shu bilan birga materialning kontekstiga muvofiq foydalanishning aniqligi va adekvatligini saqlashlari kerak. Zamonaviy lingvistik adabiyotlarda zamonaviy siyosiy tilni turli nuqtai nazardan tahlil qilayotgan ilmiy tadqiqotlarni uchratish mumkin. Bunday tadqiqotlar turli aspektlarni o'z ichiga oladi, masalan:

1. Siyosiy tilning mavzuviy va hissiy tavsiflarini aniqlash bilan shug'ullanadigan mavzuviy va nominativ-baholovchi tahlil.

2. Siyosiy iboralar va konstruktsiyalarning vazifasini va tuzilmaviy semantikasini tadqiq etuvchi vazifaviy-uslubiy va tuzilmaviy-semantik yondashuv³.

3. Siyosiy til asosidagi asosiy kontseptual toifalar va mafkuraviy aspektlarni aniqlashga qaratilgan kontseptual tahlil⁴.

Publitsistik matndagi o'zlashmalar har xil bo'lishi mumkin, ularni turli xil xususiyatlarga ko'ra tasniflash mumkin. Publitsistik matnlarda uchrashi mumkin bo'lgan bir necha turdagi o'zlashtirishlar:

³ Заварзина Г.А. Семантические изменения общественно-политической лексики в 80-90 годы XX века (по материалам словарей и газетной публицистики) : дис. ... канд. филол. наук. — Воронеж, 1998.; Заварзина Г.А. Без идеологических наслоений (Общественно-политическая лексика на исходе XX века) // Русская речь. — 2000. — № 6. — С. 41-45.; Костомаров В.Г. Языковой вкус эпохи. Из наблюдений над речевой практикой масс-медиа. — СПб.: Златоуст, 1999. — 320 с.; Курасова Е.В. Семантические неологизмы общественно-политической сферы в русском языке новейшего периода : дис. ... канд. филол. наук. — Воронеж, 2006. — 237 с.; Есмаеел С.А. Основные типы инноваций в общественно-политической лексике русского языка новейшего периода // Русский язык в современном мире : материалы междунар. науч. конф. : в 2 ч. / отв. ред. Л.В. Ковалева. — Воронеж : Воронеж. гос. арх.-строит. ун-т, 2007. — С.83—85.; Жданова Л.А. Общественно-политическая лексика: структура и семантика : дис. ... канд. филол. наук. — М., 1996. — 224 с.

⁴ Воробьева О.И. Политическая лексика. Ее функции в современной устной и письменной речи. — Архангельск, 2000.; Какорина Е.В. Трансформация лексической семантики и сочетаемости (на материале языка газет) // Русский язык конца XX столетия (1985—1995). — М. : Языки русской культуры, 1996. — С. 67-89.; Убийко В.И. Концептосфера современного политического дискурса // Политический дискурс в России — 5: материалы постоянно действующего семинара (Москва, 22 апреля 2001 года). — М.: МАКС-Пресс, 2001. — С. 85—86.

1. *Leksik o'zlashtirish*: boshqa tillardan o'zlashtirilgan so'zlar yoki iboralar. Masalan, ingliz tilida lotin, frantsuz yoki ispan tillaridagi iboralar ko'pincha matnga yanada rasmiy yoki madaniy tus berish uchun ishlatiladi.

2. *Terminologik o'zlashtirish*: ma'lum bilim sohalari yoki kasblaridan olingan aniq terminlar. Masalan, iqtisodiy matnlarda ko'pincha moliya, hisob-kitob va boshqa sohalardan kirib kelgan terminlar qo'llaniladi.

3. *Ko'chirib o'zlashtirish*: boshqa tillardan so'zma-so'z tarjima qilingan va grammatik tuzilish va so'z tartibini saqlaydigan konstruktsiyalar. Bu tilning me'yorlariga mos kelmasligiga yoki tushunmovchilikka olib kelishi mumkin.

4. *Semantik o'zlashtirish*: boshqa tillardan ma'no yoki kontseptsiyani o'zlashtirish. Masalan, ma'lum bir fikrlarni yaxshiroq ifodalash uchun boshqa tillardan iboralar va maqollarni qo'llash.

5. *Madaniy o'zlashtirish*: boshqa madaniyatlardan marosimlar, ramzlar, urf-odatlar va boshqalar kabi madaniy unsurlarning o'zlashtirilishi. Bu matnni boyitish va ma'lum bir kontekstni yetkazish uchun foydali bo'lishi mumkin.

6. *Uslubiy o'zlashtirish*: mashhur mualliflar yoki matnlarning uslubiy yo'llari yoki odatlarini o'zlashtirish. Masalan, publitsistikaga, taniqli mualliflarga xos bo'lgan konstruktsiyalar yoki usullardan foydalanish.

Publitsistik matndagi o'zlashmalar til va ekspressivlikni boyitish uchun samarali vosita bo'lishi mumkin, ammo matnning aniqligi va ravshanligini yo'qotmaslik va shu bilan birga matnning maqsadlari va auditoriyasiga mos keladigan tuzilma va uslubni saqlab qolish uchun ulardan oqilona foydalanish muhimdir.

Gazeta muloqotida yangi mavzular va tushunchalarni belgilash uchun chet tilidan o'zlashmalarni qo'llash nafaqat axborotni uzatishga yordam beradi, balki hissiy va ta'sir qiluvchi vazifalarni ham bajaradi.

Shuni ta'kidlash kerakki, tildagi o'zlashmalar nafaqat voqelikning tegishli predmetini yetkazishi mumkin. Gazeta muloqotida, ushbu lisoniy unsurlar o'zlashgan lingvistik hamjamiyatning fikrlash va madaniy xususiyatlarini ifodalovchi o'zlashmalarni ham uchratish mumkin.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Ахметшина Ю.В. Англоязычные заимствования в системе иностранного языка: определение понятия, причины заимствования (на примере немецкого языка). – 2012, № 5. – С. 16-18.

2. Воробьева О.И. Политическая лексика. Ее функции в современной устной и письменной речи. – Архангельск, 2000.
3. Журавлева Ю.О. Функции лексических заимствований в англоязычных СМИ. file:///C:/Users/ACER/Downloads/funksii-leksicheskikh-zaimstvovaniy-v-angloyazychnyh-smi%20(1).pdf.
4. Заварзина Г.А. Семантические изменения общественно-политической лексики в 80-90 годы XX века (по материалам словарей и газетной публицистики): дис. канд. филол. наук. – Воронеж, 1998.

